O zasedanii…. 1989 – O zasedanii Ideologicheskoy komissii TsK KPSS // Izvestiya TsK KPSS. № 6 (293). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 75-77.
O rezultatakh proverki…. 1989 – O rezultatakh proverki raboty Akademii Obshchestvennykh nauk pri TsK KPSS. Postanovleniye Sekretariata TsK KPSS. 7 marta 1989 g. // Izvestiya TsK KPSS. № 4 (291). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 10.
Podpisnyye tirazhi…. 1989 – Podpisnyye tirazhi ryada tsentralnykh gazet i zhurnalov na 1990 g. (Kommentariy Ideologicheskogo otdela TsK KPSS) // Izvestiya TsK KPSS. № 12 (299). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 64-65.
Postanovleniya Politbyuro…. 1989 – Postanovleniya Politbyuro TsK KPSS. Ob itogakh vstrechi v TsK KPSS s deyatelyami nauki i kultury. 24 yanvarya 1989 g. // Izvestiya TsK KPSS. № 3 (290). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 6.
Postanovleniya Sekretariata…. 1989 – Postanovleniya Sekretariata TsK KPSS «O merakh po dalneyshemu ukrepleniyu i effektivnomu ispolzovaniyu materialnoy bazy domov i kabinetov politicheskogo prosveshcheniya partiynykh komitetov». 14 avgusta 1989 g. // Izvestiya TsK KPSS. № 11 (298). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 13.
Postanovleniya Sekretariata…. 1989 – Postanovleniya Sekretariata TsK KPSS «Ob osveshchenii v tsentralnoy pechati zhizni i deyatelnosti Sovetskikh Vooruzhennykh sil». 29 aprelya 1989 g. // Izvestiya TsK KPSS. № 6 (293). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 11.
Seminar-soveshchaniye…. 1989 – Seminar-soveshchaniye ideologicheskikh rabotnikov v Grodno: itogi i vyvody // Izvestiya TsK KPSS. № 7 (294). Moskva. izd. «Pravda». 1989. S. 94-97.
Senyavskiy. 2012 – Senyavskiy A.. Senyavskaya E. Transformatsiya sovetskoy ideologii v period Velikoy Otechestvennoy voyny i eye vliyaniye na psikhologiyu naroda // Aleksandr Senyavskiy. Elena Senyavskaya. 2012 g. URL: http://ebookiriran.ru/index.php?view=article§ion=8&id=156 (data zvernennya 23.01.2018).
Spravochnik po istorii…. 2017 – Spravochnik po istorii Kommunisticheskoy partii i Sovetskogo Soyuza 1898 – 1991 gg. URL: http://www.knowbysight.info/2_kpss/04284.asp (data zvernennya 06.10.2017).

УДК 323.1:323.15(477)

Олексій Ляшенко

НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІСЛЯ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У статті розкрито науковий дискурс процесу формування українського законодавства у сфері міжнаціональних відносин та забезпечення прав національних меншин. З'ясовано, що науковці в цілому високо оцінюють українське законодавство у сфері регулювання міжнаціональних відносин і забезпечення прав національних меншин. Зокрема, відзначається його демократичний характер та відповідність міжнародно правовим стандартам. Разом з тим, дослідники вказують на ряд недоліків: загальну неузгодженість законодавчої бази, наявність правових колізій, не завжди вдале механічне перенесення в український політико-правовий простір європейських норм і стандартів, необхідність врахування вітчизняної специфіки.

Актуальними напрямками вдосконалення законодавства і державної політики у етнонаціональній сфері дослідники називають визначення на законодавчому рівні правового статусу зафіксованих у Конституції України структурних етнокомпонентів українського суспільства, прийняття закону про корінні народи. Першочерговим завданням, на переконання науковців, є прийняття концепції / стратегії державної етнонаціональної політики.

Ключові слова: *національні меншини, корінні народи, державна етнополітика, законодавство.*

That article presents scientific discourse of the process of forming Ukrainian legislation in the field of interethnic relations and ensuring the rights of national minorities. On the basis of analysis of the studies of lawyers, political scientists, historians, philosophers, and sociologists, the main stages of the formation of legislation in the field of ensuring rights of national minorities are determined. The scientists' estimations of the existing legislation on ensuring the rights of national minorities are summarized. Besides that, researchers pointed on some critical issues. The directions proposed by the

scientists for further improvement of the legislation on ensuring the rights of national minorities are determined.

In the process of the formation of domestic legislation in the field of interethnic relations and the provision of national rights, four chronological stages are distinguished. Typically, three blocks of normative-legal documents can be distinguished in this area: 1) normative legal acts that declared the key rights of national minorities; 2) Constitution of Ukraine, which defined the concept of Ukrainian people and structural ethnic components of Ukrainian society; 3) international legal documents and norms that are an integral part of Ukrainian legislation.

It was found that mostly scientists highly appreciate Ukrainian legislation in the field of regulation of inner relations and provision of the rights of national minorities. In particular, it is marked by its democratic character, recognition of national rights of an individual as an essential part of human and civil rights, respect to the balance of national and ethnic interests, etc. The compliance of Ukrainian legislation with international legal standards is also noted.

At the same time, researchers pointed a number of shortcomings in the legislation on regulation of interethnic relations and protection of the rights of national minorities. First of all, it is a question of the general inconsistency of the legislative framework, the existence of legal conflicts.

Separately, researchers point at not always successful mechanical transfer of the Ukrainian political and legal space of European norms and standards, without taking into account some inner specifics. Urgent areas of improvement of legislation and state policy in the ethno-national sphere are the definition of legal status of the structural ethno-components of Ukrainian society written in the Constitution of Ukraine, the adoption of the law among autochthonic people at the legislative level. The primary task, according to scientists, is to adopt the conceptual strategy of ethno-national policy of the state.

Keywords: *national minorities, indigenous peoples, state ethnopolitics, legislation.*

Постановка проблеми. Після проголошення незалежності України паралельно відбувалися процеси завершення внутрішньої консолідації української етнонації з одного боку, а з іншого – процеси національно-культурного відродження інших етносів на теренах нашої держави. Природньо, невід'ємною складовою новітнього українського державотворення стало формування державної політики у сфері міжнаціональних відносин, важливим елементом якої є забезпечення прав національних меншин. Внесок науковців у формування засад української етнополітики і законодавчого забезпечення прав національних меншин важко переоцінити. Та попри це ще невирішеними як на науково-теоретичному, так і на законодавчо-практичному рівнях залишається значне коло проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування законодавчого забезпечення міжнаціональних відносин, зокрема, забезпечення прав національних меншин, викликало зацікавленість широкого загалу науковців: правознавців, політологів, істориків, філософів, соціологів та інших. Тематиці нормативно-правового регулювання етнополітичної сфери і забезпечення прав національних меншин присвячено дисертаційні роботи з різних соціо-гуманітарних галузей:

- теорії та історії держави і права (Л. Рябошапки, П. Надолішнього, Ю. Куца, Т. Сенюшкіна) та інші;

- конституційного права (М. Алмаші, Б. Бабіна) та інші;

- міжнародного права (В. Мицика, Д. Киценка) та інші;
- етнополітології (П. Міуцького) та інші.

Цілі статті. Запропонована стаття має на меті:

- визначення основних етапів формування законодавства у сфері забезпечення прав національних меншин;
- узагальнення оцінок науковцями наявного законодавства із забезпечення прав національних меншин;
- виокремлення критики законодавства із забезпечення прав національних меншин фахівцями різних соціо-гуманітарних галузей;
- визначення запропонованих науковцями напрямків подальшого вдосконалення законодавства із забезпечення прав національних меншин.

Виклад основного матеріалу. Основу законодавства у сфері етнонаціональної політики, у тому числі й по відношенню до національних меншин, становлять прийняті на початку 1990-х років законодавчі акти: Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.), Декларація прав національностей України (1 листопада 1991 р.), Закон України «Про національні меншини в Україні» (25 червня 1992 р.). Окремі положення, що стосуються правових аспектів життєдіяльності національних меншин в Україні, містяться у таких документах, як Закони України «Про громадянство України» (8 жовтня 1991 р.), «Про освіту» (23 травня 1991 р.), Основах законодавства України про культуру (19 лютого 1992 р.) та у ряді інших законодавчих актів.

Ці законодавчі акти викликали інтерес представників соціо-гуманітарних галузей знань: О. Антонюк, В. Євтух, І. Курас, О. Майборода, Ю. Римаренко, М. Шульга та інші. Загалом дослідники відзначили демократичний характер цих актів та їх відповідність міжнародно-правовим стандартам. Узагальнюючи оцінку базових законодавчих актів у сфері етнонаціональної політики, О. Рафальський виокремив наступні принципові, з точки зору науковців, положення:

- трактування поняття «народ України» Декларацією про державний суверенітет України як «громадяни Республіки всіх національностей» із відповідним забезпеченням їх рівності перед законом;
- забезпечуючи національно-культурне відродження українського народу, згадані правові акти разом з тим гарантували рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права всім народам, національним групам, громадянам, що проживали в Україні;
- беручи на себе обов'язок створювати належні умови для розвитку всіх національних мов і культур, держава забезпечувала громадянам право вільного користування російською мовою, іншими мовами в місцях компактного проживання певних національностей;
- створення правових основ для подальшої розробки засад самоорганізації національних меншин, прояву їхніх соціальних,

культурних ініціатив та політичної активності [*Рафальський, 2000: с. 329-331*].

Разом з тим у ході наукової експертизи перших законодавчих актів України у сфері національних відносин відзначалися й певні їхні недоліки.

Досить критичним у своїх оцінках був М. Шульга. Він запропонував періодизацію розвитку правового поля, що стосується етнокультурних та етнополітичних відносин в Україні наприкінці 1980-х – 1990-х роках. Дослідник виділив чотири етапи. Перший тривав до 1989 р. і характеризувався, на переконання автора, ігноруванням у законодавстві УРСР національно-етнічної сфери відносин. Другий охопив період від прийняття у 1989 р. Закону «Про мови в Українській РСР» до 1 грудня 1991 р. Третій етап М. Шульга пов'язує з ухваленням Законів України «Про національні меншини в Україні» та «Про освіту», а четвертий – із прийняттям Конституції України. Характеризуючи другий етап, дослідник висловив думку, що саме у цей час (до 1 грудня 1991 р.) були прийняті правові документи, які надали національним меншинам максимальні права, а пізніші акти їх не збільшували, а навіть скорочували. Оскільки М. Шульга на той час був членом КПУ, він пояснив це прагненням національно-демократичних політичних сил отримати підтримку проголошення незалежності усіма етнічними групами [*Шульга, 1997*].

Повертаючись до оцінок М. Шульги, слід звернути увагу на думку щодо ролі КПУ у процесі ухвалення Закону «Про мови в Українській РСР», висловлену Л. Рябошапкою. Зокрема, він наголошує на тому, що КПУ повністю контролювала процес ухвалення Закону і не збиралася відмовлятися від панування російської мови, зафіксувавши доцільність її законодавчого закріплення як загальнодержавної. На переконання Л. Рябошапки, лише ухвалення Декларації про державний суверенітет України і позбавлення КПУ монополії на владу дозволили здійснити справжні перетворення у сфері етнонаціональних відносин [*Рябошапко, 2002: с. 16*].

О. Антонюк вказав на неврегульованість українського законодавства про громадянство і пасивну позицію держави щодо захисту прав вихідців з України (не українців) у новостворених на теренах СРСР незалежних державах, що відштовхує «українських співвітчизників» у російське громадянство [*Антонюк, 1999: с. 22*]. На переконання О. Антонюка, передусім наукового осмислення й інтерпретації потребував процес формування в Україні політичної нації, невід'ємною частиною якого мало б стати вдосконалення існуючої правової бази у сфері етнополітики за активної участі науковців. Одним із пріоритетів, на думку О. Антонюка, мало стати визначення на законодавчому рівні правового статусу зафіксованих у Конституції України структурних етнокомпонентів українського суспільства: українська нація, національні меншини та корінні народи [*Антонюк, 1999: с. 25-26*].

Після проголошення незалежності однією із першочергових задач для України стала розробка нової Конституції – одного з ключових атрибутів суверенної держави. Саме Основний закон мав наповнити не лише формальним, а й реальним змістом формування рівноправних умов розвитку усіх етнічних спільнот, законодавчого захисту їхніх прав та інтересів в усіх сферах життєдіяльності.

До конституційного процесу активно долучилися українські науковці. У ході конституційної дискусії дослідники торкалися досить широкого кола питань. Аналізуючи українське законодавство у сфері міжнаціональних відносин, науковці відзначають, що від проголошення Декларації про державний суверенітет до ухвалення Конституції України визначилися базові етнополітичні засади державотворення. Окремо наголошується на тому, що словосполучення «український народ» у Конституції України включає у себе увесь зміст поліетнічного складу населення і дає можливість трактувати його, як політичний термін. Також відзначається, що Конституцією визначено структурні етнокомпоненти українського суспільства – українську націю, національні меншини та корінні народи (останній компонент введено у правове поле вперше) [*Антонюк, 1999: с. 51*].

За оцінкою В. Євтуха політико-правова база регулювання етнонаціональних процесів, сформована на початку 1990-х років створила добротне підґрунтя врахування, поєднання і пошуку оптимального балансу інтересів різних етнічних спільнот і титульної нації. Як відзначив В. Євтух законодавча база забезпечення прав національних меншин в Україні розроблялася із урахуванням двох моментів: 1) досвіду функціонування міжнародно-правових норм та 2) специфіки політичного, соціально-економічного та етнокультурного розвитку України. У відповідності із законодавчою базою формується і сама етнополітика української держави [*Євтух, 1997: с. 51*].

На переконання П. Надолішнього політика держави щодо етнічних груп повинна ґрунтуватися на об'єктивній оцінці соціального статусу спільнот. Дослідник звертає увагу на вплив процесів модернізації на етнополітичні процеси. Окремі національні меншини в умовах модернізації опинилися перед загрозою внутрішньої дестабілізації. Це ситуація, коли відбувається руйнування старих мезоструктур і формування нових. Одним із завдань етнополітики в таких умовах П. Надолішній вважає забезпечити, аби такий перехідний стан не був надто тривалим, а розпад його мезоструктур – надто глибоким. Іншим важливим завданням етнополітики є максимальне сприяння одночасному відродженню рідних мов меншин і вивченню ними державної мови, якій із часом належить стати мовою міжнаціонального спілкування в Україні. Оцінюючи наявну на кінець 1990-х років нормативно-правову базу, що регулювала сферу етнічного життя, П. Надолішній звертає увагу на переважання норм, які стосуються закріплення основних принципів рівності представників усіх

національностей перед законом, прав на повернення культурно-освітнім товариствам та релігійним громадам об'єктів культури, культових споруд, розбудову національної освіти, відродження традицій і т.п. Однак під економічну основу етносоціального розвитку правова база фактично не підведена [*Надолішній, 1999: с. 135*].

Збагаченню вітчизняної нормативно-правової бази у сфері міжнаціональних відносин сприяла інтеграція України до європейських і євроатлантичних структур, зокрема, вступ до Ради Європи у 1995 р. У процесі європейської і євроатлантичної інтеграції Україна приєдналася до важливих міжнародно правових актів, які стосуються прав людини і національних меншин, що передбачало узгодження національного законодавства з міжнародними нормами. Частиною вітчизняного законодавства стали зокрема «Рамкова конвенція про захист національних меншин» (ратифікована у грудні 1997 р.) та «Європейська хартія регіональних або міноритарних мов» (вперше ратифікована у грудні 1999 р., повторно – у травні 2003 р.). Також в українському законодавстві застосовувалися норми і стандарти із захисту прав національних меншин, сформульовані у «Заключному акті НБСЄ», «Декларації ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин», «Резолюції ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин» та ряду інших міжнародних документів.

Слід відзначити, що на шляху приєднання України до Ради Європи однією з умов була ратифікація «Рамкової конвенції про захист національних меншин» та «Європейської хартії регіональних або міноритарних мов». Перипетії довкола цих процесів знайшли відображення у дослідженнях українських науковців. Так, В. Мармазов і І. Піляєв аналізують конституційні, політико-правові аспекти взаємодії та співробітництва України з Радою Європи. Помітне місце у їх дослідженні посідає висвітлення причин та історії інтеграції України до Ради Європи [*Мармазов, Піляєв, 1999*]. І. Чиж розглядає правові та політичні аспекти взаємодії України і Ради Європи, порівнює основоположні документи, процес вступу України у РЄ, виконання взятих зобов'язань, процедуру моніторингу України [*Чиж, 2001*]. Обидві ці монографії у додатках містять значну кількість документів.

Аналізуючи процес впровадження міжнародних стандартів у забезпеченні прав національних меншин, українські вчені відзначали як безумовно позитивні зрушення, так і робили певні застереження практично-політичного характеру, обумовлені вітчизняною специфікою історичного та правового досвіду. Однією з таких проблем, на думку І. Кураса, є проблема «корінних народів». На кінець 1990-х років питання про «корінні народи» потребувало політичного рішення, насамперед у зв'язку із вимогами кримських татар. Найполемічнішим питанням у даному контексті, на думку І. Кураса, є питання про критерії належності до

«корінних народів», у тому числі й у міжнародних документах [*Курас, 1999: с. 85-86*].

Б. Бабін запропонував підставами отримання конституційного статусу «корінних народів» в Україні вважати:

- виникнення та розвиток цих корінних народів як окремих етнічних груп на території України, відсутність у них іншої історичної батьківщини, крім України, та іншої держави або державного утворення, з якими вони могли б пов'язувати власну національну ідентичність (тобто автохтонність цих етносів);
- наявність у цих корінних народів території традиційного мешкання в межах України, з якою вони мають тісний органічний історичний та культурний зв'язок;
- національну, мовну, культурну та релігійну самобутність цих корінних народів [*Бабін, 2005: с. 15*].

Реалізацію прав людини та нації, як критерій ефективності управлінських рішень, розглядає Ю. Куц. На основі проведеного аналізу документів стосовно вирішення питань міжнаціональних відносин, включення інонаціонального населення у політичну систему країни він дійшов висновку, що поряд із правами людини (індивідуальними) як реальність існують колективні національні права (народу, нації, етноспільноти). Вони не є природними, оскільки не є сумою індивідуальних прав осіб, що входять до спільноти, а визначаються певними цінностями, цілями та інтересами колективного утворення. Звідси потреба у збереженні національної свідомості та особливостей свого національного обличчя з обов'язковим забезпеченням поваги до національної самобутності інших. Результатом реалізації цієї потреби є етнополітичний вимір [*Куц, 2005: с. 15*]. Автор звертає увагу на те, що розвиток етнонаціональних процесів спричинив низку суперечливих процесів, зокрема, структурування і політизацію етноспільнот. Ці тенденції вимагають належного осмислення і цілеспрямованого регулювання. Для вирішення цих задач необхідне подальше уточнення критеріїв визначення суті і статусу національних меншин та мігрантів до України, правового статусу кожної етнокомпоненти українського суспільства. У сфері законотворення для реалізації цих задач, на думку Ю. Куца, потрібне серйозне осмислення законопроекту про «корінні народи» України з урахуванням норм міжнародного права щодо визначення політико-правового статусу цих народів, а також бажаним є прийняття Концепції державної політики щодо корінних народів України. Також автор наголошує на доцільності чіткого формулювання права певних етноспільнот на національно-територіальну автономію [*Куц, 2005: с. 19*].

Зауваження щодо поспішності політико-правового поділу етносів на теренах України на «корінні» і «некорінні» висловили В. Котигоренко і М. Панчук. Зокрема, автори вказали на небезпеку перетворення України з держави поліетнічної на державу багатонаціональну з національно-

територіальними утвореннями, що прагнуть більшої самостійності та встановлення особливих політичних відносин з материнськими державами [*Котигоренко, Панчук, 1997: с. 177*].

Як вже зазначалося, українські науковці досить критично оцінюють механічне перенесення міжнародно-правових норм в українські реалії. Так, В. Колісник вказує на недосконалість Рамкової конвенції про захист національних меншин. Проаналізувавши її, дослідник відзначив, що з одного боку конвенція набуває суттєвого значення завдяки самому факту комплексного закріплення прав національних меншин і у зв'язку з висуванням певних вимог до держав та покладанням на них зобов'язань щодо створення належних умов для збереження самобутності національних меншин. З іншого боку, детальний аналіз приписів Рамкової конвенції розкриває її певну безпорадність і слабкість. Використовувати цю Конвенцію при розгляді справи в суді чи іншому органі практично неможливо. Вважати її обов'язковою для законодавців, глав держав та урядів також, на його думку, немає достатніх підстав [*Колісник, 2003: с. 14*].

Дійсно, суто механічне перенесення в український політико-правовий простір європейських норм і стандартів, «матричний підхід» у сфері запозичення європейського досвіду інколи має негативні наслідки. Красномовним прикладом у цьому сенсі є ситуація, що склалася довкола «Європейської хартії регіональних або міноритарних мов». Показовим є навіть те, що Хартія ратифікувалася двічі – перший раз у грудні 1999 р. (Закон про ратифікацію скасовано рішенням Конституційного суду України у липні 2000 р.) і вдруге у травні 2003 р. Г. Янковська виділяє дві групи дискусійних питань довкола Хартії: 1) щодо точності перекладу і 2) щодо переліку мов [*Янковська, 2012*]. На думку В. Василенка потребує уточнення зміст базових термінів та положень Хартії. Він вказує, що термін «regional or minority languages» (англ.) («langues regionales ou minoritaires» (фр.) був неправильно перекладений українською мовою як «регіональні мови або мови меншин». Його правильним українським відповідником є – «регіональні або міноритарні мови», тобто ті мови, що використовуються у певному регіоні і є менш поширеними, ніж інші в межах цього регіону [*Василенко, 2006*]. Критикує український переклад Хартії й В. Радчук. Він акцентує увагу на тому, що якщо виходити саме з духу Хартії, її слід називати так: «Європейська хартія загрожених мов», «Хартія захисту місцевих рідкісних мов Європи», «Хартія збереження мовного розмаїття Європи», «Європейська хартія малопоширених місцевих мов». Дослідник вказує на те, що Хартія творилася в західноєвропейській термінологічній традиції і тому витлумачити її виключно з позиції чинної Конституції України неможливо, оскільки Хартія суперечить Конституції по суті. Конституція України (ст. 10) передбачає лише три поняття: державна мова, мова національної меншини, мова міжнародного спілкування. Мови «корінних народів» (ст. 11) слід, вочевидь, тлумачити

через поняття «державна мова» і «національна меншина» [*Радчук, 2003*]. Суперечливе трактування базових термінів Хартії потягло за собою критику переліку мов, зокрема, внесення до переліку російської мови і подальших політичних спекуляцій на мовній тематиці з боку окремих політичних сил.

Ці та інші зауваження науковців щодо недостатньої кодифікованості і узгодженості термінів законодавчої бази у сфері міжнаціональних відносин, виникнення правових колізій (як у випадку із Хартією регіональних мов і мов меншин) підвели дослідників до висновку про необхідність вироблення певного нормативно-правового акта, який би, по-перше, окреслив мету, принципи і довгострокові завдання етнонаціональної політики та механізми її реалізації з урахуванням реальних внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз національній безпеці; по-друге, визначав концептуальні основи подальшого законотворення, управлінських та інших рішень і дій щодо етнонаціональної сфери; по-третє, запроваджував би адекватні українським реаліям визначення термінів вітчизняного законодавства, яке регулює етнонаціональні відносини; по-четверте, визначав параметри впровадження в законодавство норм та термінології міжнародного права [*Котигоренко, 2008: с. 41*].

Напрацювання у даному напрямку в Україні почалися ще у 1990-х роках. На жаль, етнонаціональні питання в Україні постійно були не лише предметом наукового інтересу, а й об'єктом політичних спекуляцій. На державному рівні упродовж десятиліть спостерігалося певне самоусунення власне держави від регулювання етнонаціональних процесів. Тому дотепер в Україні так і не ухвалено концепцію або стратегію державної етнонаціональної політики. Наслідком цього стало відставання політико-правового оформлення державної етнополітики від реальних етнополітичних процесів.

Висновки. У процесі формування вітчизняного законодавства у сфері міжнаціональних відносин та забезпечення прав національних виділяються чотири хронологічні етапи. Типологічно у цій сфері можна виділити три блоки нормативно-правових документів: 1) нормативно-правові акти, що декларували ключові права національних меншин,
2) Конституція України, яка визначила поняття Українського народу та структурних етнокомпоненти українського суспільства; 3) міжнародно-правові документи та норми, які є складовою частиною українського законодавства.

Науковці в цілому високо оцінюють українське законодавство у сфері регулювання міжнаціональних відносин і забезпечення прав національних меншин. Зокрема, відзначається його демократичний характер, визнання національних прав особи невід'ємною частиною прав людини та громадянина, дотримання балансу загальнонаціональних та етнічних інтересів тощо. Окремо відзначається відповідність українського законодавства міжнародно правовим стандартам.

Разом з тим, дослідники вказують і на ряд недоліків законодавства у сфері регулювання міжнаціональних відносин і забезпечення прав національних меншин. Насамперед, йдеться про загальну неузгодженість законодавчої бази, наявність правових колізій. Також відзначається, що в українському законодавстві під економічну основу етносоціального розвитку фактично не була підведена правова база.

Науковці також вказують на не завжди вдале механічне перенесення в український політико-правовий простір європейських норм і стандартів, необхідність врахування вітчизняної специфіки.

Актуальними напрямками вдосконалення законодавства і державної політики у етнонаціональній сфері дослідники називають визначення на законодавчому рівні правового статусу зафіксованих у Конституції України структурних етнокомпонентів українського суспільства: українська нація, національні меншини та корінні народи, прийняття закону про корінні народи. Першочерговим завданням, на переконання науковців, є прийняття концепції / стратегії державної етнонаціональної політики.

ЛІТЕРАТУРА

Антонюк,1999 – Антонюк О. В. Етнополітика в Україні: історія і сучасний стан / О. В. Антонюк // Український історичний журнал. – 1999. – № 4. – С. 15-28

Антонюк,1999 – Антонюк О. В. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади / О. В. Антонюк. – К., 1999. – 284 с.

Бабін, 2005 – Бабін Б. В. Конституційно-правовий статус корінних народів України : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Б.В. Бабін ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2005. – 19 с.

Василенко, 2006 – Василенко В. Які мови в Україні потребують особливого захисту. Колізія між національним законом і міжнародними зобов'язаннями держави / В. А. Василенко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dt.ua/article/print/POLITICS/yaki_movi_v_ukrayini_potrebuyut_osoblivogo_zahistu_koliziya_mizh_natsionalnim_zakonom_i_mizhnarodnim.html

Євтух, 1997 – Євтух В. Б. Етнополітика в Україні: правничий та культорологічний аспекти / В. Б. Євтух. – К.: Фенікс, 1997. – 214 с.

Колісник, 2003 – Колісник В. П. Конституційно-правові проблеми регулювання міжнаціональних відносин в Україні в умовах становлення правової держави : Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / В. П. Колісник ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2003. – 36 с.

Котигоренко, 2008 – Котигоренко В. О. Щодо стратегії державної етнонаціональної політики / В. О. Котигоренко // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1(6). – С. 40-52

Котигоренко, Панчук, 1997 – Котигоренко В., Панчук М. Національні меншини України і державна незалежність / В. О. Котигоренко, М. І. Панчук // Незалежність України: історичні витоки та перспективи. – К., 1997. – С. 177-178

Курас, 1999 – Курас І. Ф. Етнополітика: Історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років / І. Ф. Курас. – К.: ІПіЕНД, 1999. – 656 с.

Куц, 2005 – Куц Ю. О. Етнонаціональні державотворчі процеси в Україні (управлінський аспект) : автореф. дис. … д-ра наук з державного управління : 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Ю. О. Куц. – К., 2005. – 31 с.

Мармазов, Піляєв, 1999 – Мармазов В. Є., Піляєв І. С. Україна в політико-правовому просторі Ради Європи: досвід і проблеми / В. Є Мармазов, І. С. Піляєв. – К.: Вентурі, 1999. – 400 с.

Надолішній, 1999 – Надолішній П. І. Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект. (Теоретико-методологічний аналіз): Монографія / П. І. Надолішній. – К.; Одеса: Вид-во УАДУ; Астропринт, 1999. – 304 с.

Падалка, 1997 – Падалка С. С. Конституційний процес в умовах незалежної України / С. С. Падалка // Незалежна Україна: історичні витоки та перспективи: Мат. наук.-практ. конф., 22 серп. 1996 р. К., 1997

Радчук, 2003 – Радчук В. Захід є захід, а схід є схід... Про ціну буквалізму й домислу / В. Д. Радчук : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://universum.lviv.ua/previous-site/archive/journal/2004/radch_5_06.html

Рафальський. 2000 – Рафальський О. О. Національні меншини України у XX столітті: Історіографічний нарис / О. О. Рафальський. – К.: Плюс, 2000. – 447 с.

Рябошапко, 2002 – Рябошапко Л. І. Правове становище національних меншин в Україні (1917-2000) : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права. Історія політ. і правових вчень» / Л. І. Рябошапко. – Харків, 2002. – 28 с.

Чиж, 2001 – Чиж І. С. Україна в Раді Європи / І. С. Чиж. – К.: Парл. вид-во, 2001. – 384 с.

Шульга, 1997 – Шульга Н. А. Русская культура в Украине: политико-правовой, социальный статус / Н. А. Шульга // Диалог украинской и русской культур в Украине: Материалы конференции. – К., 1997. – С. 10-14

Янковська, 2012 – Янковська Г. В. Історія прийняття й ратифікації в Україні Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: проблеми та перспективи / Г. В. Янковська // Право і суспільство. – 2011. – № 3. – С. 65-70

REFERENCES

Antoniuk,1999 – Antoniuk O. V. Etnopolityka v Ukrayini: istoriia i suchasnyi stan / O. V. Antoniuk // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 1999. – № 4. – S. 15-28

Antoniuk,1999 – Antoniuk O. V. Formuvannia etnopolityky Ukrainskoyi derzhavy: istorychni ta teoretyko-metodolohichni zasady / O. V. Antoniuk. – K., 1999. – 284 s.

Babin, 2005 – Babin B. V. Konstytutsiino-pravovyi status korinnykh narodiv Ukrainy : Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.02 / B.V. Babin ; Odes. nats. yuryd. akad. — O., 2005. — 19 s.

Vasylenko, 2006 – Vasylenko V. Yaki movy v Ukraini potrebuiut osoblyvoho zakhystu. Koliziia mizh natsionalnym zakonom i mizhnarodnymy zoboviazanniamy derzhavy / V. A. Vasylenko : [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://dt.ua/article/print/POLITICS/yaki_movi_v_ukrayini_potrebuyut_osoblivogo_zahistu_koliziya_mizh_natsionalnim_zakonom_i_mizhnarodnim.html

Yevtukh, 1997 – Yevtukh V. B. Etnopolityka v Ukrayini: pravnychyi ta kultorolohichnyi aspekty / V. B. Yevtukh. – K.: Feniks, 1997. – 214 s.

Kolisnyk, 2003 – Kolisnyk V. P. Konstytutsiino-pravovi problemy rehuliuvannia mizhnatsionalnykh vidnosyn v Ukrayini v umovakh stanovlennia pravovoyi derzhavy : Avtoref. dys... d-ra yuryd. nauk: 12.00.02 / V. P. Kolisnyk ; Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. Ya.Mudroho. — Kh., 2003. – 36 s.

Kotyhorenko, 2008 – Kotyhorenko V. O. Shchodo stratehiyi derzhavnoyi etnonatsionalnoyi polityky / V. O. Kotyhorenko // Stratehichni priorytety. – 2008. – № 1(6). – S. 40-52

Kotyhorenko, Panchuk, 1997 – Kotyhorenko V., Panchuk M. Natsionalni menshyny Ukrayiny i derzhavna nezalezhnist / V. O. Kotyhorenko, M. I. Panchuk // Nezalezhnist Ukrayiny: istorychni vytoky ta perspektyvy. – K., 1997. – S. 177-178

Kuras, 1999 – Kuras I. F. Etnopolityka: Istoriia ta suchasnist. Statti, vystupy, interviu 90-kh rokiv / I. F. Kuras. – K.: IPiEND, 1999. – 656 s.

Kuts, 2005 – Kuts Yu. O. Etnonatsionalni derzhavotvorchi protsesy v Ukrayini (upravlinskyi aspekt) : avtoref. dys. … d-ra nauk z derzhavnoho upravlinnia : 25.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia» / Yu. O. Kuts. – K., 2005. – 31 s.

Marmazov, Piliaiev, 1999 – Marmazov V. Ye., Piliaiev I. S. Ukrayina v polityko-pravovomu prostori Rady Yevropy: dosvid i problemy / V. Ye Marmazov, I. S. Piliaiev. – K.: Venturi, 1999. – 400 s.

Nadolishnii, 1999 – Nadolishnii P. I. Rozbudova novoyi systemy vriaduvannia v Ukrayini: etnonatsionalnyi aspekt. (Teoretyko-metodolohichnyi analiz): Monohrafiia / P. I. Nadolishnii. – K.; Odesa: Vyd-vo UADU; Astroprynt, 1999. – 304 s.

Padalka, 1997 – Padalka S. S. Konstytutsiinyi protses v umovakh nezalezhnoi Ukrayiny / S. S. Padalka // Nezalezhna Ukraina: istorychni vytoky ta perspektyvy: Mat. nauk.-prakt. konf., 22 serp. 1996 r. K., 1997

Radchuk, 2003 – Radchuk V. Zakhid ie zakhid, a skhid ie skhid... Pro tsinu bukvalizmu y domyslu / V. D. Radchuk : [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://universum.lviv.ua/previous-site/archive/journal/2004/radch_5_06.html

Rafalskyi, 2000 – Rafalskyi O. O. Natsionalni menshyny Ukrayiny u XX stolitti: Istoriohrafichnyi narys / O. O. Rafalskyi. – K.: Plius, 2000. – 447 s.

Riaboshapko, 2002 – Riaboshapko L. I. Pravove stanovyshche natsionalnykh menshyn v Ukrayini (1917-2000) : avtoref. dys. … d-ra yuryd. nauk : 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava. Istoriia polit. i pravovykh vchen» / L. I. Riaboshapko. – Kharkiv, 2002. – 28 s.

Chyzh, 2001 – Chyzh I. S. Ukraina v Radi Yevropy / I. S. Chyzh. – K.: Parl. vyd-vo, 2001. – 384 s.

Shulga, 1997 – Shulga N. A. Russkaya kultura v Ukraine: politiko-pravovoy, sotsyalnyy status / N. A. Shulga // Dialog ukrainskoy i russkoi kultur v Ukraine: Materialy konferentsii. – K., 1997. – S. 10-14

Yankovska, 2012 – Yankovska H. V. Istoriia pryiniattia i ratyfikatsii v Ukrayini Yevropeiskoyi khartii rehionalnykh mov abo mov menshyn: problemy ta perspektyvy / H. V. Yankovska // Pravo i suspilstvo. – 2011. – № 3. – S. 65-70

УДК 94(477.62)«194-195»:314.156

Yurii Nikolaiets

THE USE OF MASS MEDIA CONTENT IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN INFORMATIONAL CONFRONTATION IN 2014-2016

Стаття містить аналіз використання генеральних топіків у мас-медіа дискурсі під час російсько-українського протистояння впродовж 2014–2016 рр. Висвітлено підходи до формування контенту у контексті психофізичного кодування та використання інтерфейсних режимів з метою формування особистого світосприйняття. Визначено вікову специфіку впливу психокодування у ході російсько-української війни на Донбасі. Визначено вплив спеціалізованих інформаційних центрів на формування мас-медіа контенту.

Ключові слова: *російсько-українська війна, мас-медіа дискурс, контент, психофізичне кодування, нейролінгвістичне програмування.*

The article contains an analysis of the use of general topics in mass media discourse during Russian-Ukrainian confrontation in 2014-2016. The approaches to the formation of content in the context of psychophysical coding and the use of interface modes in order to form a personal worldview are described. The age-specificity of the influence of psychocoding in the course of the Russian-Ukrainian war in the Donbass was defined. The influence of the specialized information centers on mass-media content formation was defined.

Keywords: *Russian-Ukrainian war, mass media discourse, content, psychophysical coding, neurolinguistic programming.*

The aggravation of the Russo-Ukrainian confrontation at the beginning of the XXI century determined the mass media as one of the most significant means of conducting an information warfare aimed at providing information support to combat operations, forming political mood of the population, stabilizing or destabilizing the situation in different regions of Ukraine. The mass media discourse on events in Donbass 2013-2016 is presented in several directions, among which one can distinguish Russian-centric and